

Dragi spoštovani planinci,

ki ste danes v tako velikem številu, rekel bi skoraj plebiscitarno, prišli v Mojstrano, da bi skupaj odprli prikaz delovanja naših društev, prisrčno pozdravljeni v mojem imenu in v imenu ostalih članov naše delovne skupine: Slavke Murovec, Irene Šinkovec, Anke Vončina in Olge Zgaga. Predstavitev smo naslovili z verzi znanega planinca, dolgoletnega odbornika SPD in pesnika, Ludvika Zorzuta. Če boste pogledali zemljevid na prvem panoju, boste res ugotovili, da se nahajamo na skrajnem zahodu naše domovine, z besedami pesnika torej - **na skrajnem ogranku**. Ponekod sega delovno območje našega Meddruštvenega odbora tudi preko državne meje, kjer so naši beneški in goriški rojaki.

Dovolite mi, da vam predstavim vsebinsko zasnovo naše predstavitve:

Sklop treh panojev **Izviri, Moč domoljubja in Iz semen smo zrasli** prikazuje zgodovino podružnic SPD iz katerih so kasneje nastala današnja planinska društva: Soška 1896, Ajdovsko-Vipavska 1903, Idrijska 1904, Cerkljanska 1904 in Goriška 1911. Slika na prvem s prepletenimi ostanki žičnih ovir simbolično naznanja prihod meteža prve svetovne vojne, ki je ohromil delo podružnic.

Hrepenenje v okovih predstavlja planinstvo v obdobje med obema vojnama. Poskus obnove Ajdovske podružnice l. 1920 se je slabo končal. Nagajanje oblasti, sklicevanje na to, da bi morali predložiti originalna pravila, ne prepis.

Cerkljanska je v novih razmerah po 1. Svetovni vojni izgubila svoj zalet. Leta 1922 je imela svoj zadnji občni zbor.

Idrijska podružnica, obnovljena v letu 1925, je že kmalu, med fašističnem pogromom nad slovenskimi društvi, doživela svoj konec. Organizirano planinstvo na Idrijskem je bilo s tem ohromljeno, a koča na Javorniku je kot simbol nekdanje podružnice na svoj način kljubovala italijanskemu požigu.

Do razpusta Goriške podružnice je prišlo na izrednem občnem zboru l. 1923, potem ko so s svojim sedežem v Ljubljani in delom v Gorici, zaman upali, da se bo nekdanja podružnica v Gorici obnovila.

Soška podružnica je podaljševala svoj obstoj do leta 1928, ko so oblasti z aretacijo zadnjega predsednika zaplenile arhiv.

Izleti posameznih skupin so postajali vse bolj pretveza za druženje, ki je preraslo v kasnejši organiziran odpor proti zavojevalcem. Poskus oživljanja planinske tradicije v svinčenih časih je bila ustanovitev ilegalnega Planinskega Kluba Krpelj l. 1924, ki je bil tudi pionir speleološkega raziskovanja v Posočju.

Druga svetovna vojna je dodatno ohromila planinstvo v Posočju; ozemlje je ponovno postalo prizorišče svetovne blaznosti. Redki so bili obiski gora v okviru akcij partizanskih enot. Dolga leta hrepenenja po svobodi so pomagala, da je po osvoboditvi in priključitvi Primorske k

matični domovini seme hitreje vzkliko. Na pogorišču nekdanjih podružnic so v večjih krajih Posočja vzniknila današnja planinska društva.

Dva panoja z naslovoma **Po njihovih sledih** in **Pustili so sledi** smo posvetili pomembnejšim imenom razvoja planinstva v Posočju: Stanič, Tuma, Abram, Kugy, Gregorčič, Jug, Jelinčič, Zorzut.

Naša današnja planinska društva predstavljamo na naslednjih štirih panojih: **Stebri prostovoljstva** (PD Ajdovščina, PD Benečija, PD Bovec, PD Brda), **Po planinskih sončnih tleh** (PD Cerčno, PD Javornik Črni vrh, SPD Gorica, PD Idrija, PD Valentin Stanič Kanal), **Med vršaci in gozdovi** (PD Kobarid, PD Križne gora, PD Nova Gorica), **Od Črne prsti do skrajnih meja** (PD Podbrdo, PD Tolmin, Društvo ekstremnih športov).

Sonce, sonce klesti skozi črno gabrovje. Moja sreča nad domačimi dolinami je popolna. Tudi brezskrbna je. Doma sem, na pragu sedim in vsega imam v izobilju. Veselo je, odpeto. Eno si bom takoj zapel.

To so misli Rafaela Terpina, idrijskega slikarja, ljubitelja planin, pa tudi lepe slovenske besede.

Pano, imenovan **Koristno, veselo in odpeto** prikazuje različne aktivnosti mladih; tabori, planinske šole, izleti ... pa tudi kakšno pravljico je potrebno kdaj povedati, še posebno ko se zvečer po napornem delovnem dnevu na planinskem taboru odpravljajo spat. Igrivo mladostno razpoloženje simbolizira slika mladih idrijskih planincev z nastopa na akademiji ob 120-letnici SPD in PZS v Cankarjevem domu.

Na panoju **Naše planinske postojanke** gre za slikovni prikaz naših planinskih objektov. V romantični preteklosti nekdanjih podružnic so bile pomemben branik slovenstva. Na Primorskem jih je opustošila prva in druga svetovna vojna, v času med obema vojnoma pa so bile s svojimi potujčenimi imeni pomembna oporišča zasedbe našega ozemlja; nekatere celo kot vojaški objekti. Po osvoboditvi so marsikje, ob znoju številnih prostovoljcev, zrasle iz nekdanjih vojaških stavb in doživljale vrsto posodobitev; vse do današnjih, pretežno naravovarstvenih izboljšav. Na naših današnjih pohodih v gorski svet še vedno ostajajo nepogrešljiva zatočišča in pomemben materialni steber naše organizacije.

Naslednji pano, prikazuje delovanje planinskih vodnikov, ki so organizirani v Vodniški odbor MDO PD Posočja. Ta vključuje predstavnike vodniških odsekov iz enajstih planinskih društev. Brez zadostnega števila planinskih vodnikov, ki svoje znanje stalno obnavljajo in izpopolnjujejo, bi težko uresničili vedno bolj zahtevne društvene programe izletov. Ti dve dejavnosti sta torej usodno povezani, zato tudi nekaj slik z najbolj značilnih izletov, zato tudi naslov panoja **Prepletena naveza**.

Markacistom je posvečen del z naslovom **Varuhi planinskih poti**. Označevanje in nadelava poti je bila v prizadevanjih za slovensko lice domačih gora ena prvih, najpomembnejših in prestižnih dejavnosti v zgodovini slovenskega planinstva. Tudi na območju današnjega MDO

PD Posočja je bilo tako. Po drugi svetovni vojni so zaveli drugačni časi, a to pomembno »ožilje«, po katerem se vsako leto »pretaka« množica planincev, je še vedno pod budnim očesom njegovih varuhov.

Pano **Žive Alpe** prikazuje varovanje gorske naravne dediščine, pisano floro in favno, s poudarkom na tistih rastlinah, ki se pojavljajo predvsem na našem področju, kamor segajo ponekod tudi klimatski vplivi mediterana. Seveda pri tem ne more mimo našega bisera alpinetuma Juliana v Trenti.

Neustavljivo višje in dalje je prikaz našega alpinizma. Ne vem, če je beseda prikaz najbolj umestna, ker v obsegu, ki ga ta razstava dovoljuje, ni dovolj prostora za temeljito obdelavo. Za to so na voljo drugi načini sporočanja, npr. knjige in še kaj. Pri postavljanju te teme sem se znašel sredi množice podatkov o različnih vzponih. Le kako pravično presejati obilno snov, ne da bi komu storil krivico. Nikjer drugje nisem uporabljal imena posameznikov, saj sem želel predvsem to, da o nas samih govori naše skupno delo. V primeru alpinizma sem se srečal z izrazito individualno dejavnostjo, torej vsaj nekaj pomembnejših imen nisem mogel spregledati. Tako sem se podal na spolzko področje, kjer vedno lahko koga izpustiš. In zato se, ob nujnem upoštevanju navedenih razlogov, že vnaprej opravičujem. Naj vam zaupam, da me je ta pano mučil vse do zadnjega dne, saj sva ga z oblikovalko Matejo brusila še včeraj.

O jamarstvu govori pano **V popolni temi**. Dve planinski društvi, Tolmin in SPD Gorica, imata v svojem sestavu tudi jamarstvo. V PD Ajdovščina so nekoč tudi bili jamarji, a so se potem osamosvojili. Ker je jamarstvo pomemben del naše dejavnosti, tudi tej veji naše društvene dejavnosti posvečamo nekaj prostora.

Pano **Zavezani človekoljubju** prikazuje delo gorskih reševalcev. Na našem področju delujeta dve postaji gorske reševalne službe. Kdor bo pozorno prebiral podnapise k slikam, bo ugotavljal ponekod naziv GRS in GRZS. Postaja v Tolminu, ki preko svojih operativnih skupin deluje na področju več občin, je po reorganizaciji ostala v klasični obliki, pridružena matičnemu planinskemu društvu. Postaja v Bovcu pa se je že pred reorganizacijo gorske reševalne službe izločila iz PD Bovec in je tudi danes samostojna.

*Tam nekje je košček sveta, tako svojega,
da mu ne vem imena dovolj lepega.
Nikjer ni zame lepše zemlje kakor tam,
nikjer ni duši pokoja tako sladkega kakor tam,*

je nekoč zapisal naš pisatelj Ivan Pregelj. In tam nekje se nahajamo tudi mi, ki se danes predstavljamo. Upam, da bo vsakdo od vas v tem skupnem prikazu našega dolgoletnega dela našel tudi košček svojega prispevka za dobrobit naše skupne organizacije. Hvala vsem, ki ste kakorkoli pripomogli k tej predstavitvi. Hvala lepa za pozornost!

Žarko Rovšček

Mojstrana, 25. 4. 2014